

tranja ali dušna priprava za cerkev. Kar pa zunajšino tiče, kristijan ne sme biti ne ošabno, pa tudi ne razstergano ali uma-zano, temuč ponižno in spodobno napravljen. Skerbno pa se morate za to tudi varovati, moji otroci, da se ne bote v cerkvi nikoli radovedno ozirali, se med sabo pogovarjali ali šeptali, smejali ali kaj drugega nespodobnega in napčnega počenjali; temuč imejte oči vselej k altarju obrnjene, svoje roke pa lepo sklenjene brez hinavsčine kviško deržite, ako iz bukvic ne berete. Kakor se vam reče, klečite spodobno, in mislite na Jezusa, ki je na oljsko gori klečal in ležal na svojem obrazu in serčno bitko naše grehe obžaloval; da tedaj tudi vi klečé svoje grehe obžalujete. Kadar je pridiga ali keršanski nauk, se spomnite, da se božja beseda oznanuje; se spomnite na Ma-rijo Magdaleno, ki je s hrepenečim srcem pred nogami Jezu-sovimi njegove besede prav pazno poslušala, da bote po njenem zgledu tudi vi Jezusov nauk veselo poslušali, v sereu ohranili in po njem živeli, da si bote tako tudi vi naj boljši del izvolili, kateri nam ne bo odvzet, t. j., da bote večno zveličanje dosegli.

(Dalje prih.)

Iz zgodovine keršanske ljudske šole.

(Dalje prih.)

Že mesca januarja l. 1774. pričela je učilniška komisija v Požunu svoje seje; presedoval je kraljevi sodnik (Judex curiae) Juri grof Fekete. Po naj višjem ukazu posvetovala se je, kako da bi se zamogle šole in učilništvo zboljšati; mesca marca na-svetovala je napravo zgledne (normalne) šole v Požunu.

Splošni šolski red, razglašen dne 6. grudnia l. 1774. ni bil sprejet na Ogerskem brez pretresovanja; dve leti po njegovem razglaševanju vzeli so pod predsedništvom kr. namestnika voj-voda Alberta Sakonsko — Tešerskega v posvetovanje na drobno izdelan načert za Ogersko; tamošnja dvorna kancelija ga je predložila, in potem, ko ga je cesarica poterdila, razglašen bil je povsod. Izversten ta načert posnet po splošnem šolskem redu bil je ogerski deželi tako primeren, da bi ji bil, ko bi bil djansko vpeljan, naklonil ravno tiste dobrote, kakoršnih deležne so postale druge dežele po občnem šolskem redu.

Zapreke, kakoršne stavile so se šolam po drugih krajih, stavile so se tudi na Ogerskem; učeniki bili so nevedni, treba jih je bilo še podučevati; ni bilo potrebnih šolskih knjig za

razne deželne jezike, svetovnim učenikom niso zaupali. Zgubljevali so se ti presodki po družih deželah, tako tudi na Ogerskem. Po preteklih 3. letih poročila je ogerska dvorna kancelija, da ni bilo slišati pritožeb o zavodu in učenikih. Ako pa nihče ni zoperval, pomagal pa tudi nihče ni. Po drugih deželah skušale so se mesta in vasi, aristokratija in višja duhovščina — ali od vsega tega na Ogerskem ni bilo nič kaj slišati. Vlada, se vé, da je storila, kolikor je bilo v njeni moči, in cesarica je zahtevala od prejemnikov kraljevih posestev zavezne pisma (reverse), po katerih se zavežejo, da hočejo skerbeti za napravo novih šol, ravno tako od duhovnov, ki so dobivali kraljeve beneficije, da hočejo šolstvo podpirati v vsakem obziru. Pozneje so pa menda na to pozabili.

Novi učilniški in šolski sistem je bil veljaven za celo deželo z ozirom na vse kersanske vere. Šolske knjige so bile tako spisane, da bi jih mogli rabiti učenci raznih ver brez spodtikljeja; za kersanski nauk naj pa ima vsaka vera svoje knjige, verski prepiri prepovedani so bili učenikom. Ta modra naredba je po nekterih krajih dober sad obrodila, in bilo je po katoliških šolah več protestantov — posebno pa nezedinjenih Grekov. Ali to se je le malokje zgodilo, in protestantje so nalasč ukljubovali. Ker je bilo veliko nekatoličanov skupaj, niso kar nič storili za šole, češ da bi jim nihče ne očital, da radi vbogajo katoliško vlado. Dokler je bila cesarica živa, skrivali so svoj upor; kakor hitro pa je minula njena vlada, ukljubovali so očitno. — V kratkem rečeno: osnovana je bila šola kej modro; ali na Ogerskem ni bilo delavcev, da bi delali po tej osnovi.

V Banatu delali so naprej na podlagi pred več let postavljeni. V tej deželi, za katero je vlada prav po očetovsko skerbela, zgoditi se ni moglo za šole drugače, kakor da je vlada to reč v roke vzela. Na Dunaji je zastopovala ilirske zadeve c. k. dvorna deputacija. V deželi pa je bila c. k. deželna vlada za Banat; leta 1774. bil je njeni vodja Jožef žl. Brigido iz Brezovica. V tem letu imeli so tudi sinodo metropolit in škofje n. z. greške cerkve, kjer je bilo govorjeno od šolstva. Vsled tega posvetovanja predložila je ilirska dvorna deputacija 15. septembra l. 1774. v Banat načrt za trivialne šole, kateri je imel 49 toček; 29. novembra l. 1774. poterdila je cesarica ta načrt, ki je namenjal serbsko šolstvo popolnoma prenarediti; napraviti bi se imelo namreč 373 novih šol, 21 popraviti, in 19 pa

razširiti; potrebni les naj se pa iz c. gojzdov brez plačila dá tistim soseskam, ktere bodo v letu in dnevu šole postavile. Vendar to se ni moglo tako hitro zgoditi, kakor so upali. Še le l. 1776. poklicali so na Dunaj Teodora Jankoviča, zaslug polnega ravnatelja šol, da bi na Dunaji popolnoma spoznal novo metodo; Jankovič je znal svoj čas dobro obračati; skerbel je za svoje izobraženje; pokazal je način, po katerim se dá novo metodo za ilirske šole porabljevati, in je z ozirom na posebne okolisčine v svoji domovini spisal potrebne knjige za učitelje. Preden je Jankovič Dunaj zapustil, naznanil je ilirski dvorni deputaciji 17 kandidatov za učiteljstvo, ktere naj bi deželna vlada poklicala, da bi se na Dunaji pri sv. Ani podučevali.

(Dalje prih.)

Praktična slovensko-nemška gramatika.

(Dalje.)

XXIII.

Številniki

so določivni, ki povedó določeno število, p.: 2, 3 hiše, — 6, 7 konj, i. t. d. ali nedoločivni, ki povedó množino, pa ne naznanijo določenega števila, p.: Nekoliko hiš je na novo postavljenih. Veliko konj se pase na trati.

Določivni se pa zopet razdelé v 5 verstá, kakor nam pové gramatika: Tukaj le nekte re opazke, zadevajoče slovensčino. Pri tistih imenih, ktere nimajo v slovenskem edinega števila, stavljamo plemenske številnike, kedar hočemo število povedati, p.: dvoje vilice, troje bukve, čveter e grablje, — in kedar hočemo pri teh imenih verste naznaniti, rabimo pa množivne številnike, p.: dvoje vilice, zwei Gabeln; dvojne vilice, zweierlei Gabeln.

Razpolni številniki namestvajo večkrat v srednjem spolu glavne številnike: dvoje dreves, troje otrok, namesti: dva drevesa, trije otroci. Takrat se pa dvoje, troje vzame le za 1. in 4. sklon, p.: Dvoje dreves stoji na vertu; troje telet je v hlevu (1. sklon); dvoje dreves je vertnar vsadil; troje telet je kupil mesar (4. sklon). Reči se pa mora: Dvema (ne dvoje) drevesoma se bližamo, s tremi (ne troje) teleti si ne bo opomogel (kmet).

Kedar je pa dvoje, troje razpolni številnik, se pa sklanja, kakor pravi prilog.